

องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ Components in Promoting Educational Management for Social Justice in the Three Southern Border Provinces of Thailand

ภิรมย์ จินธาดา, เอกกรินทร์ สังข์ทอง, และ เรชา ชูสุวรรณ
Pirom Chinthada, Ekkarin Sungtong, and Recha Choosuwat

ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
Department of Educational Administration, Faculty of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus

*ติดต่อผู้เขียน punya.t@psu.ac.th

ส่งบทความ 1 กุมภาพันธ์ 2562 | แก้ไข 30 มีนาคม 2562 | ตอรับ 19 เมษายน 2562 | เผยแพร่ 1 เมษายน 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 45 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 18 คน ครูวิชาการ 18 คน และ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 9 คน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นข้อความชนิดปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคทฤษฎีฐานราก ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา 4) การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 6) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง 7) การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การส่งเสริมการจัดการศึกษา, ความยุติธรรมทางสังคม, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

This qualitative case study aimed to investigate the components in promoting educational management for social justice in the three southern border provinces of Thailand. The participants in the research were 18 school administrators, 18 teachers and 9 directors of the Primary Education Service Area Offices (PESAO) in the three southern border provinces. A purposeful selection was employed for the participant recruitment of the study. Interviews were employed for the data collection. The data were analyzed using grounded theory methods. The study revealed that there were 7 components in promoting educational management for social justice in the three southern border provinces of Thailand: 1) Educational management in accordance with the social context 2) Development of management efficiency 3) Promoting educational opportunities 4) Supporting educational resources equally and equally 5) Developing learners' potential 6) Promotion of educational management for citizenship and 7) Promoting cultural acceptance.

Keywords: promoting educational management, social justice, three southern border provinces

■ บทนำ

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) ได้กำหนดนโยบายของ รัฐในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 54 ว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา สิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ อย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ด้วยบทบัญญัติดังกล่าว

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายแผนและมาตรฐาน การศึกษาสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้นักเรียน นักศึกษาและประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงมีคุณภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างเสริมโอกาสในการเข้ารับ การศึกษาที่มีคุณภาพของคนไทยอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ให้ได้มีการพัฒนาได้ทุกช่วงวัย ดังนั้นยุทธศาสตร์ในการ พัฒนาการศึกษา จึงได้กำหนดแนวทางในการส่งเสริมโอกาส

และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไว้ทุกระดับ โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 4 ให้เป็นยุทธศาสตร์ของการสร้างโอกาสความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาเช่นเดียวกับ แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 12 (2560-2564) (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ที่กำหนดให้มียุทธศาสตร์ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2561 ข้อที่ 4 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ด้านโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียม การเข้าถึงบริการทางการศึกษา

รัฐบาลไทยยังคงเดินหน้าเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทยด้วยการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จากนโยบายดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าประเทศไทยมีเป้าหมายที่จะสร้างความเป็นธรรมทางด้านการศึกษาให้กับประชากรทุกช่วงวัย ทุกพื้นที่ อย่างไรก็ตามความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาก็ยังคงอยู่กับสังคมไทยไม่อาจกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาเป็นการสร้างความยุติธรรมทางสังคมได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดชายแดนของประเทศ ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่ติดต่อกับชายแดน พบว่า นักเรียนขาดทักษะการใช้ภาษาไทยหลักสูตรการศึกษาไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการพัฒนาของพื้นที่การจัดการเรียนการสอนไม่ครบ 8 กลุ่มสาระ มีครูไม่ครบชั้น สอนไม่ตรงตามวุฒิครู และผู้บริหารสถานศึกษาย้ายบ่อย นักเรียนอ่านเขียนภาษาไทยไม่คล่อง ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนเทคโนโลยีครุภัณฑ์วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัยไม่มีคุณภาพ และไม่ได้มาตรฐาน รวมถึงงบประมาณที่ได้รับไม่สอดคล้องกับสภาพการดำเนินงานจริง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) เช่นเดียวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังมีสภาพปัญหาที่ต่างจากพื้นที่อื่น ๆ สืบเนื่องมาจากความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ปัญหาความยากจนของประชาชน ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างมาก ถึงแม้ว่ารัฐได้ใช้ความพยายามพัฒนาการศึกษาในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็ยังคงอยู่ในระดับต่ำกว่าภูมิภาคอื่นของประเทศ

กระบวนการที่จะทำให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ มีความเสมอภาคและเท่าเทียมเพื่อโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ในบริบทที่มีความแตกต่างทางด้านศาสนา วัฒนธรรม ภาษา และวิถีการดำรง

ชีวิต ความต้องการในการพัฒนาการศึกษาย่อมมีความแตกต่างไปจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ ภายใต้ระเบียบกฎหมาย และนโยบายทางการศึกษาเดียวกันสถานศึกษาจำเป็นต้องมีแนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน เป็นการศึกษาที่ตอบโจทย์ทางสังคมในเรื่องของการสร้างความเสมอภาค เสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษา และส่งเสริมให้การจัดการศึกษามีความเสมอภาคและเป็นธรรมสำหรับผู้เรียนทุกคน

■ วัตถุประสงค์การวิจัย

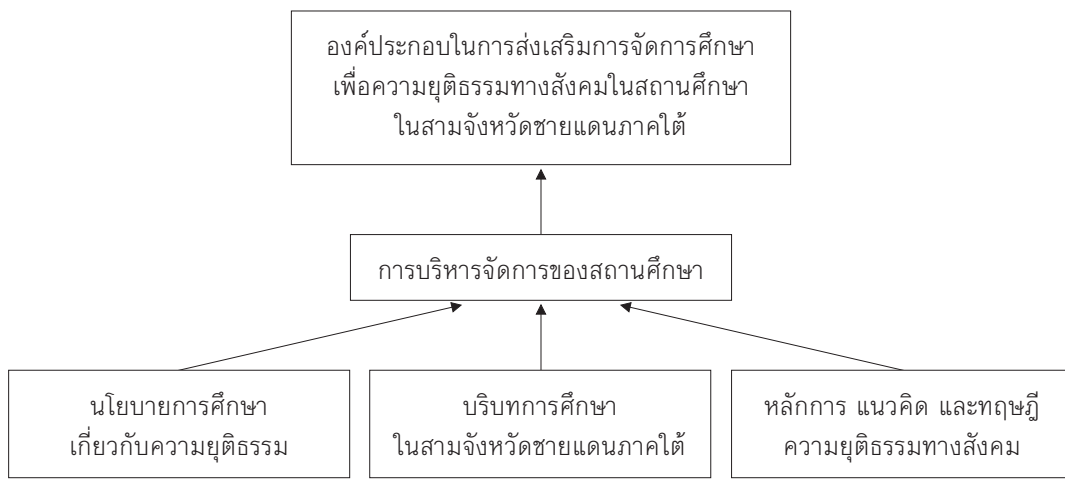
เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

■ กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาองค์ประกอบส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดความยุติธรรมทางสังคมในเชิงของกฎหมายและสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติที่เสมอภาคกัน (Miller, 1976) ดังนั้นจึงมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอยู่กับอุดมการณ์ ความคิดความเชื่อ ในทางการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา มีลักษณะที่พลวัตลื่นไหลตามบริบทและสถานการณ์ นอกจากนั้นยังมีแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมมุ่งเน้นไปที่ความเสมอภาคทางการศึกษาเพราะความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นความยุติธรรมและเป็นธรรมในการจัดการเรียนการสอน (Rawls, 1999) การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีเชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษาที่ต่างต่างกัน (Cooper, 2006) การต่อต้านความไม่เป็นธรรมทางชนชั้นที่ยังมีอยู่ในห้องเรียน (Michie, 2003) รวมไปถึงความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาเพื่อปรับปรุงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม (Poplin & Rivera, 2005) และเพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงสังคมและคุณภาพชีวิตของตนเอง (Salas, Tenorio, Walters, & Weiss, 2004) ส่วนทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมจะคำนึงถึงหลักแห่งเสรีภาพที่เท่าเทียม หลักของความแตกต่างและหลักแห่งความเสมอภาค เน้นความสำคัญในเรื่องโอกาสที่เท่าเทียมกัน (Barsky, 2010) ในส่วนของนโยบายการจัด

การศึกษาที่มุ่งเน้นให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ แผนการศึกษาชาติ แผนพัฒนาการศึกษา และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น รวมไปถึงการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในบริบทการศึกษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ดังนั้นการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาจึงเป็นหนทางหนึ่งในการส่งเสริมความเสมอภาคและความเท่าเทียมในการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนทุกคน ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน (promoting through pedagogy) ที่มีความหลากหลาย และตอบสนองความหลากหลายทางวัฒนธรรม หลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงและการกดขี่ในรูปแบบต่าง ๆ

เน้นการเข้าถึงกระบวนการทางประชาธิปไตยเป็นสำคัญ (Silverman, 2009) รวมทั้งบทบาทของครูผู้สอนที่จะต้องมีความซื่อสัตย์ (Michelli & Keiser, 2005) และความรู้ (Grant & Gillette, 2006) ทางด้านความยุติธรรมทางสังคม นอกจากนี้วิธีการจัดการเรียนรู้ และบทบาทของครูแล้ว บทบาทของผู้นำทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติที่มีต่อความยุติธรรมทางสังคม (Marshall & Gerstl-Pepin, 2005) และความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารการศึกษา (Marshall & Oliva, 2010) รวมทั้งการกำหนดนโยบายทางการศึกษา (Carlisle, Jackson, & George, 2006) ก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสถานศึกษาจัดการศึกษาให้ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพได้เสมอภาคและเท่าเทียมกัน ทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

■ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การศึกษากรณีศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposeful selection) ซึ่งเป็นการเลือกผู้เข้าร่วมที่มีประสบการณ์ตรงมากที่สุดกับปรากฏการณ์ที่จะศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงประเด็นและเหมาะสม (Creswell, 2007; Hatch, 2002; Padgett, 2004) ทั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 45 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 9 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 18 คน ครูวิชาการ จำนวน 18 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตั้งอยู่

ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่จัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความแตกต่าง หลากหลาย ทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม รวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เขตพื้นที่ละ 2 โรงเรียน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview protocol) เป็นข้อคำถามชนิดปลายเปิด (open ended) มี 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา และตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับหลักการหรือหลักคิดในการดำเนินการของสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม สร้างความน่าเชื่อถือของเครื่องมือโดยอาศัยการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพและพหุวัฒนธรรม

นอกจากแบบสัมภาษณ์แล้วเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือ ตัวผู้วิจัย (researcher as a key instrument) (Glesne, 1999)

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยตรง (face to face) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ณ สถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการถอดเทปบันทึกเสียงคำต่อคำจากบทสัมภาษณ์ทั้งหมด และบันทึกบทสัมภาษณ์ในแฟ้มเอกสาร นำข้อมูลไปตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล จัดเก็บข้อมูลไว้ในคอมพิวเตอร์ก่อนนำข้อมูลไปทำการวิเคราะห์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์จากทฤษฎีฐานราก (grounded theory technique) ตามทฤษฎีของ Strauss และ Corbin (1998) โดยมีขั้นตอนการเปิดรหัสข้อมูล (open coding) เพื่อลดทอนข้อมูลหาแก่นของรหัส (axial coding) และการเลือกรหัส (selective coding) เพื่อให้ได้ประเด็นหลักที่เป็นองค์ประกอบหลักรวมถึงแนวทางที่เป็นแนวปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยใช้วิธีการสร้างความเชื่อถือตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Creswell, 1998) ดังนี้ 1) การใช้ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษา (prolonged engagement in the field) โดยก่อนการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ประสานงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในการเก็บข้อมูลจะใช้ช่วงเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความพร้อมไม่มีภารกิจเร่งด่วน ใช้สถานที่ที่เหมาะสมทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกไว้วางใจ 2) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนนักวิจัย (peer debriefing) 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลาย (triangulation of data collection) 4) การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ช่วยนักวิจัย (member checking) และ 5) การสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (rapport)

■ ผลการวิจัย

จากการศึกษาองค์ประกอบส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 องค์ประกอบ ซึ่งมีรายละเอียดและแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม

การจัดการศึกษาในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะได้รับการยอมรับว่าเป็นธรรมนั้นต้องเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมในประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประการแรก ได้แก่ จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบศักยภาพของตนเอง ประการต่อมา คือ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง ประการสุดท้าย คือ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การจัดการศึกษาจึงต้องเข้าใจบริบทต่าง ๆ ของสถานศึกษา ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ข เน้นว่า “...ผมใช้ยุทธศาสตร์ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา...เราต้องเข้าใจบริบทของพื้นที่ทุกมิติ...ควรจะเน้นเรื่องอะไร เราจึงจะพัฒนาเด็กได้...” การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจึงต้องสอดคล้องกับความต้องการตามบริบทของสถานศึกษา ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ก ได้กล่าวว่า “การปรับหลักสูตรให้มีความเป็นเอกภาพและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น เหมือนกับที่รัฐจัดอยู่ คือใช้หลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมความเป็นท้องถิ่น”

1.2 จัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จากการกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศที่มุ่งไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ก้าวไปสู่ ประเทศไทย 4.0 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ผู้เรียนมีทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงต้องคำนึงถึงความต้องการกำลังคนของประเทศ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี กล่าวว่า “...เราไม่ได้สร้างคนมาเพื่อให้อยู่ในสามจังหวัดนี้เท่านั้นนะ เขาจะต้องมีศักยภาพที่ทัดเทียมกับที่อื่น ต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงต้องเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่...” สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ก ที่ว่า “ประเด็นที่จะต้องตระหนักในการพัฒนาผู้เรียน คือ การพัฒนาทักษะที่เป็นสากล ที่เด็ก ๆ จะต้องเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก”

2. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

2.1 การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารเป็นที่ทราบกันดีว่าผู้บริหารเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในเรื่องกระบวนการนิเทศติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษา การพัฒนาภาวะผู้นำให้มี

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความยุติธรรมทางสังคมและ พหุวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญ ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ว่า “ผู้บริหารมีส่วนสำคัญที่ทำให้มุมมองความยุติธรรมนั้นมัน เบี่ยงเบนไป ซึ่งมันก็เป็นหน้าที่ของคนที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาทุกระดับที่จะต้องต่อสู้กับสิ่งนั้น ถ้าเราถอย ความยุติธรรมที่เราต้องการให้เกิดขึ้นก็ไม่เกิด” สอดคล้องกับ ครูวิชาการโรงเรียนยะลา 2 ที่ย้ำว่า “...การที่จะให้นักเรียนทุกคน ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียม อย่างที่ว่านี่ จะต้องเริ่มที่ ผู้บริหารก่อนคะ ถึงจะขยับได้...”

2.2 การส่งเสริมสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา นอกเหนือจากการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหาร ของผู้บริหารแล้ว สมรรถนะของครูเป็นปัจจัยสำคัญในการ ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษา ที่มีคุณภาพ ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ข กล่าว ว่า “... ถ้าจะให้เด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเหมือนกัน ทุกคน ทุกห้อง ผมว่าครูก็ต้องมีความสามารถที่ใกล้เคียง กันนะ... เพราะผู้ปกครองอยากให้ลูกอยู่กับครูเก่ง ๆ...” ในด้านสมรรถนะครูที่ต้องได้รับการส่งเสริมให้ทุกคนมี ได้แก่ ความรู้เรื่อง ICT ความสามารถในการปฏิบัติงาน วินัยและ จรรยาบรรณในวิชาชีพ และการสร้างขวัญกำลังใจในการ ปฏิบัติงานซึ่งครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ก ได้กล่าวถึง เรื่องนี้ว่า “ที่คิดว่าครูในระดับประถม ไม่จำเป็นต้องสอนตรง เอกหรือก แต่ให้มีความรับผิดชอบ มีจิตวิญญาณความเป็นครู ให้มีพื้นฐานทาง ICT พอสมควรเพราะครูก็ต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ผ่านเทคโนโลยี นี่คือพื้นฐานที่ครูทุกคนต้องมี”

2.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า การจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมทางสังคมในบริบทสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ นั้นจะต้องได้รับความร่วมมือ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน เอกชน และภาคส่วนของ สังคม ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค กล่าว ว่า “ถ้าเรา อยากให้การบริหารงานของเราได้รับความเชื่อมั่นและพอใจ จากชุมชน เราต้องให้เขามาร่วมกับเราตั้งแต่ต้นครับ” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานีที่ย้ำว่า “ชุมชนเป็นอีก ส่วนหนึ่งที่ต้องหันมาสนใจการศึกษา ให้ความร่วมมือกับ สถานศึกษา ให้การสนับสนุนสิ่งที่สถานศึกษา... ดำเนินการ ต่าง ๆ ที่เป็นการช่วยพัฒนาเด็ก ช่วยสร้างเครือข่ายร่วมกับ โรงเรียนอย่าปล่อยให้ครูโดดเดี่ยว”

2.4 การส่งเสริมให้สถานศึกษามีมาตรฐาน ใกล้เคียงกัน จากการศึกษาค้นคว้า คุณภาพผู้เรียนที่เกิดขึ้นได้ ส่วนหนึ่งมาจากความพร้อมของสถานศึกษาในทุกด้าน สถาน

ศึกษาต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความพร้อมในการจัดการ ศึกษาในมาตรฐานเดียวกัน ในด้านคุณภาพครู ความพร้อม ของสื่อวัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ต่างๆ ความพร้อมของ อาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในเรื่องนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข กล่าว ว่า “ถ้าจะให้โรงเรียนทุก โรงเรียนจัดการศึกษาให้เด็กมีคุณภาพใกล้เคียงกัน ก่อนอื่นก็ต้อง ทำให้โรงเรียนทุกโรงเรียนมีความพร้อมเหมือนกันด้วยทุกเรื่อง ครูครบ คอมฯ ครบ ห้องพร้อม เครื่องอำนวยความสะดวก พร้อม” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานราธิวาส ข ยืนยันว่า “...เรื่องของการลดความเหลื่อม ล้าของคุณภาพการศึกษานั้นทำได้ยาก... ถ้าโรงเรียนแต่ละ แห่งมีความพร้อมที่แตกต่างกัน...”

3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา

การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษาถือเป็นเรื่อง สำคัญของเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถ ดำเนินการด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

3.1 การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน การเพิ่มโอกาส ทางการศึกษาให้กับผู้เรียนเป็นเรื่องที่ต้องได้รับการส่งเสริม ในระดับนโยบาย โดยเฉพาะกับเด็กชายขอบที่ขาดโอกาส ทางการศึกษาและโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การสร้างโอกาสการเข้าเรียน การศึกษาต่อ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนนอกห้องเรียน ดังที่ผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา ก กล่าว ว่า “สำหรับเด็กสามจังหวัดบ้านเราผมว่าเรื่องที่เราต้องสนับสนุน กันอย่างจริงจัง คือเรื่องโอกาส...” สอดคล้องกับความคิดเห็น ของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ก ที่ว่า “ทำอย่างไรที่จะทำให้ผู้ที่ด้อยโอกาส มีโอกาสได้ศึกษา เท่าเทียมกับคนที่มีโอกาสหรือมีความพร้อมมากกว่าหรือมี โอกาสดีกว่า”

3.2 การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพการศึกษา ผลจาก การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียน เข้าถึงคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึง คุณภาพการศึกษาได้ ด้วยการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการ เรียนรู้ของผู้เรียน การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีทางการ ศึกษา ในประเด็นนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานราธิวาส ก กล่าว ว่า “DLTV ช่วยได้นะครับ ในเรื่องของครูไม่ตรงเอก หรือขาดครู เด็กสามารถได้ เรียนรู้จากครูเก่ง ๆ จากต้นทาง” เช่นเดียวกับ ครูวิชาการ โรงเรียนปัตตานี ค ที่ยืนยันว่า “ที่คิดว่าการเรียนทางไกล ผ่านดาวเทียม จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนจากครูที่มีความ สามารถในสาระนั้น ๆ จริง”

3.3 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กด้อยโอกาส การส่งเสริมสุขภาพ การระวังป้องกันปัญหายาเสพติด รวมทั้งการสอนซ่อมเสริมและการบริการแนะแนวตั้งที่ครูวิชาการโรงเรียนยะลา จ กล่าวไว้ว่า “...เด็ก ๆ ที่นี้เราต้องดูแลทุกเรื่องค่ะ นอกจากสอนหนังสือแล้วบางคนลำบากมาก ครูต้องเอาอาหารกลางวันที่เหลือให้ไปทานที่บ้านด้วย...” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ึง ธีระบุว่า “โรงเรียนมีการระดมทุนมาเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ในส่วนอื่นก็เป็นการช่วยเหลือปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ แก่นักเรียนยากจน พยายามให้คุณครูได้ดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึงเหมือนกันหมด” ซึ่งสอดคล้องกับจุดยืนของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ก ที่ว่า “ทำอย่างไรที่จะทำให้ผู้ที่ด้อยโอกาส มีโอกาสได้ศึกษาเท่าเทียมกับคนที่มีโอกาสหรือมีความพร้อมมากกว่า หรือมีโอกาสดีกว่า”

4. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

ทรัพยากรทางการศึกษาเป็นปัจจัยที่ช่วยให้กระบวนการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ นำไปสู่เป้าหมายการมีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ใกล้เคียงกันสามารถดำเนินการด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

4.1 การจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บริหารและครูวิชาการส่วนใหญ่มีมุมมองในการจัดสรรงบประมาณจะต้องมีความเหมาะสมนั้น มีสองลักษณะ คือ จัดสรรตามจำนวนนักเรียน และจัดสรรตามบริบทของสถานศึกษา ดังที่ผู้บริหารสถานศึกษา ในจังหวัดนราธิวาส ง กล่าวไว้ว่า “...การจัดสรรงบประมาณ ก็ต้องดูว่าโรงเรียนไหนมีความขาดแคลน มีความจำเป็น... ถึงแม้ขนาดโรงเรียนไม่เท่ากัน แต่ขอช่วยภาระงานก็เหมือน ๆ กัน ผมว่าจะใช้การหารยาวอย่างเดียวคงไม่ได้” ส่วนครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ฉ มองว่า “เหมาะสมแล้วค่ะ ทุกคนได้รับการอุดหนุนเท่ากัน ทั้งรายหัวและงบเรียนฟรี 15 ปี”

4.2 การจัดสรรบุคลากรอย่างพอเพียงและเหมาะสมในการจัดสรรอัตราครูในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นต้องจัดสรรให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้วจากการศึกษาพบว่าจำเป็นต้องพิจารณาถึงความต้องการของสถานศึกษา หรือบริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น บุคลากรในการรักษาความปลอดภัย บุคลากรให้ความรู้เรื่องศาสนา และ

บุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการจัดการศึกษา เนื่องจากบริบทสามจังหวัดมีความยุ่งยากในการจัดการศึกษา ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส กล่าวไว้ว่า “...ถ้าอยากให้เกิดมีคุณภาพจริง ๆ ผมอยากให้ครูทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว ไม่ต้องรับภาระอย่างอื่นมากมาย ตอนนี้อย่างไรก็มีธุรการมาช่วย” นอกจากนี้การจัดสรรครูต้องตรงตามสาขาที่ขาดแคลนดังจะเห็นได้จากข้อเสนอของครูวิชาการโรงเรียนที่ว่า “สัดส่วนของครูต่อนักเรียนควรแตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากสามจังหวัดต้องใช้ความพยายามสูง... เด็กที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่... อย่างน้อยครูต้องสอนตรงกับสาขาที่จบในวิชาหลัก ๆ”

4.3 การจัดสรรสื่อครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง ในการจัดหาสื่อเทคโนโลยีนั้น ต้องจัดสรรให้ตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสามารถแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้อได้ เช่น สื่อการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV/DLIT) ดังคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ค ที่ว่า “ในเรื่องของการใช้ DLIT นี้ช่วยเด็กได้มากเลย เขาได้เปิดโลกทัศน์ ได้รู้ในสิ่งที่ครูทำเองไม่ได้ และมีความสุขสาน ฝึกได้บ่อย ๆ ซึ่งในอนาคตเด็กเราจะอยู่รอดด้วยเทคโนโลยี” ส่วนการจัดสรรครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง ต้องอาศัยกระบวนการจัดสรรที่มีประสิทธิภาพการมีส่วนร่วม การมีข้อมูลที่ครบถ้วน จะช่วยให้สถานศึกษาได้รับจัดสรรที่ตรงกับปัญหาและความต้องการ มิฉะนั้นอาจเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ ในเรื่องนี้ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก กล่าวไว้ว่า “...ถึงเวลาจัดสรรงบประมาณอะไรก็ตาม ก็จะได้อยู่แต่โรงเรียน ๆ ได้แล้วได้อีก โรงเรียนจะยุบอยู่แล้วยังจัดไปให้ กรรมการพิจารณาอีกคนเดิม ๆ ก็อยู่ในวงนั้น...”

5. การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษาที่ต้องพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้ประสบความสำเร็จตามความสนใจ ความถนัด และตามศักยภาพและความแตกต่างของแต่ละบุคคล จากผลการสัมภาษณ์พบว่าสถานศึกษาต้องพัฒนาศักยภาพผู้เรียนด้วยวิธีการดังนี้

5.1 การส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการอย่างต่อเนื่องในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีภารกิจสำคัญอยู่สองเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพทางวิชาการ เรื่องแรกคือ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นผลการทดสอบระดับชาติ เรื่องที่สองคือ การส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษาไทย แก้ปัญหา

อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ในเรื่องนี้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี ก กล่าวว่า “...เรื่องที่เราต้องเอาจริงเอาจังในการบริหารการศึกษาของเขตพื้นที่คือ เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์...ผมเน้นมาก ๆ ไม่ว่าจะอยู่เขตไหน เอาเรื่องอ่านออกเขียนได้เป็นหลัก ทำให้จริงจังแล้วคอยดูผลสัมฤทธิ์นะ...” ไม่ต่างจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส ก ที่มองว่า “ผมคิดว่าในเรื่องของภาษา ในเรื่องของการอ่านออกเขียนได้ เน้นให้โรงเรียนทุกโรงเรียนทำให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้” ไม่ต่างจากครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ที่มองว่า “โรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการเน้นให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้จึงจะทำให้ผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้น”

5.2 การส่งเสริมทักษะอาชีพที่เหมาะสมตามช่วงวัย การเสริมทักษะอาชีพให้กับผู้เรียนเป็นทางหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบความถนัดความสนใจ ในเรื่องนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา ก มีความเห็นว่า “เราต้องจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ เพื่ออาชีพ ตั้งแต่ระดับประถม มัธยม อุดม ตามลำดับ...ปลูกฝังให้เด็กมีนิสัย เป็นผู้ประกอบการ เรียบกริชทำมาค้าขาย” สถานศึกษาดำเนินการได้ด้วยการเพิ่มทักษะทางวิชาชีพไปในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง และการส่งเสริมการมีงานทำและหารายได้ระหว่างเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงาน และพัฒนาเจตคติต่อการประกอบสัมมาอาชีพ ในประเด็นการส่งเสริมอาชีพดังกล่าวครูวิชาการนราธิวาส จ กล่าวว่า “ดิฉันว่าเด็กเราที่จบไปในแต่ละรุ่น จบมาตงงานกันเยอะ...บางคนจบถึงปริญญาตรี นี่ถ้าเขาเรียนสายอาชีพเขาอาจจะไม่ตงงาน เราคงต้องให้ทักษะอาชีพติดตัวเขาไปบ้างนะ เท่าที่ทำได้...”

5.3 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ต้องพัฒนาคนเพื่อรองรับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาผู้เรียนในภูมิภาคนี้ให้มีโอกาส และขีดความสามารถในการแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้าน ในเรื่องที่สำคัญอย่างน้อย 2 ด้าน คือ ด้านแรก คือ การส่งเสริมทักษะภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษและภาษาประเทศเพื่อนบ้าน) ดังที่ครูวิชาการของโรงเรียนยะลา ค กล่าวว่า “..ยุคนี้ถ้าจะให้สู้กับเขาได้ เด็กต้องได้เรื่องภาษา คอมพิวเตอร์ หลายโรงเรียนเขาจ้างครูต่างชาติมาสอนภาษาอังกฤษ บางโรงเรียนก็ให้เรียนภาษามลายูกลาง เพราะต่อไปจะเข้าสู่อาเซียนแล้ว” ส่วนด้านที่สอง คือ การส่งเสริมความสามารถในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ก ได้พูดถึงเรื่องนี้ว่า “เด็กที่มีความสามารถพิเศษ เราจัดห้องเรียนพิเศษเป็นห้อง

วิทย์-คณิต เน้นเรื่องเทคโนโลยี...มีการวางพื้นฐานสะเต็มตั้งแต่อนุบาลครับ”

6. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง

การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ภูมิปัญญาและหน้าที่ของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข สถานศึกษาสามารถส่งเสริมด้วยวิธีการดังนี้

6.1 การส่งเสริมหลักประชาธิปไตย สถานศึกษาสามารถปลูกฝังทักษะและหลักประชาธิปไตย ด้วยการส่งเสริมให้มีโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน ในรูปแบบของสภานักเรียน การฝึกความเป็นผู้นำผู้ตาม การจัดกิจกรรมที่เน้นความเป็นพลเมืองด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ดังคำกล่าวของ ผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ข ที่ว่า “...สังคมในสามจังหวัดภาคใต้ที่เขาเชื่อผู้นำนะ ผู้นำว่าอย่างไรก็ว่าตามกัน...เราจึงต้องฝึกการเป็นผู้นำให้เขาตั้งแต่เยาว์วัย ฝึกกันในโรงเรียนนี้แหละ ฝึกผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สภานักเรียน ลูกเสือ...” เช่นเดียวกับครูวิชาการโรงเรียน ค กล่าวว่า “เราไม่ได้เน้นโดยตรง แต่เป็นการจัดกิจกรรมที่สอนเขาแบบไม่รู้ตัว...เช่นการใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนการสอน การเข้าค่ายลูกเสือซึ่งใช้ระบบหมู่”

6.2 การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่ ความเข้าใจในเรื่องสิทธิและหน้าที่เป็นหลักการพื้นฐานที่จะทำให้ผู้เรียนก้าวเข้าสู่การเป็นพลเมืองของประเทศที่สามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ การรับบริการจากรัฐในฐานะพลเมืองของประเทศ และการมีหน้าที่ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ เช่น สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายสิทธิขั้นพื้นฐาน หลักสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นหลักสากลที่ทุกคนควรทราบ เรื่องนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ง ย้ำว่า “สังคมนี้ผมเชื่อว่าถ้าทุกคนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองแล้วมันสุดยอดที่สุดแต่ที่มันเกิดปัญหา เพราะการเรียกร้องที่เกินสิทธิของตนเอง ไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง หน้าที่พลเมืองผมอยากให้บรรจุไว้ในหลักสูตร” สถานศึกษาจึงต้องดำเนินการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ และคุณลักษณะของพลเมืองที่เข้มแข็ง ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส 1 กล่าวว่า “...ผมคิดว่าจำเป็นนะครับ ถึงจะไม่บรรจุเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตร แต่ก็ต้องฝึกให้เด็กรู้เรื่องหน้าที่พลเมือง เป็นคนที่ดีของสังคม...”

6.3 การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน บริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่พิเศษที่ประชาชนมีความแตกต่างกัน อาศัยอยู่ร่วมกัน ดังนั้นเพื่อเป็นพื้นฐาน

การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงจำเป็นต้องให้ผู้เรียนเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในความหลากหลาย ดังที่ผู้อำนวยการสถานศึกษาในจังหวัดนราธิวาสกล่าวว่า “...การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ คนเหล่านี้จะต้องเข้าใจกัน รักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันก่อน...” เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเคารพและยอมรับในความแตกต่างของบุคคล สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมได้หลายลักษณะ เช่น การปลูกฝังจิตอาสาการส่งเสริมการเรียนรู้สันติ ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ไม่ใช้ความรุนแรง ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก เน้นว่า “เราจะดำเนินการเรื่องนี้ผ่านโครงการจิตอาสา...สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสองศาสนา ทั้งวัดและมัสยิด โต๊ะอิหม่าม ทุกคนสามารถนั่งคุยกับเจ้าอาวาสได้...”

7. การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม

เรื่องของการยอมรับทางวัฒนธรรมเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในการที่จะทำให้คนทุกคนได้รับการปฏิบัติ จากเพื่อนมนุษย์และจากหน่วยงานของรัฐที่เสมอเหมือนกัน ช่วยให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งในสังคมและในสถานศึกษา การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับและอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย เป็นสิ่งที่สถานศึกษาจะต้องคำนึงถึง และส่งเสริมให้มีขึ้น ได้แก่

7.1 การส่งเสริมด้านประเพณีวัฒนธรรมของผู้เรียน การส่งเสริมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของนักเรียน เป็นกิจกรรมที่แสดงถึงการยอมรับในอัตลักษณ์ และให้เกียรติทางวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน แต่ละศาสนา เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และยังสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมของผู้อื่นที่มีความแตกต่าง จากวิถีชีวิตของตนเอง ซึ่งสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมอย่างหลากหลายที่สอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรมของทุกศาสนามารวมทั้ง การอนุญาตให้แต่งกายที่ถูกต้องตามอัตลักษณ์ ถือเป็น การยอมรับและให้เกียรติทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดปัตตานีได้กล่าวถึงวิธีดำเนินการในเรื่องนี้ว่า “...โรงเรียนใช้จุดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม... จัดกิจกรรมที่เป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมของตนเองและเรียนรู้ของผู้อื่น เช่น การจัดกิจกรรมอาเซียน เวลาจัดงานนิทรรศการ ครูก็จัดให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน...”

7.2 การส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา การแสดงออกของการยอมรับทางวัฒนธรรมของผู้เรียนนั้น สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความ

เสมอภาคและความเท่าเทียมกันในสถาบันการศึกษาของบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการแนวคิดและแนวปฏิบัติของศาสนา ดังที่ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส จ กล่าวไว้ว่า “... ผู้ปกครองที่นี่เขาอยากให้ลูกได้ศานานะ ถึงแม้ว่าโรงเรียนเราไม่ได้เปิดสอนอิสลามแบบเข้ม แต่เขาก็อยากให้โรงเรียนเอาใจใส่เกี่ยวกับการละหมาด อยากให้เสริมเรื่องศาสนาตั้งแต่ชั้นอนุบาลเลยทีเดียว...” การส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจของนักเรียน การจัดสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติศาสนกิจ และเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ศาสนาของนักเรียน ซึ่งเป็นความต้องการของผู้ปกครองด้วย ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา จ ได้เล่าว่า “ศาสนา เด็กมุสลิม จะเรียนอิสลามศึกษา ถึงแม้เราจะไม่ได้รับงบประมาณในการจัดสอนอิสลามแบบเข้ม แต่เราก็สามารถจัดให้นักเรียนเรียนได้ โดยการให้ครูที่เป็นมุสลิม และมีความรู้ทางด้านศาสนาช่วยสอน”

7.3 การสร้างประสบการณ์ให้รู้จักยอมรับความแตกต่าง การอยู่ร่วมกันในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเข้าใจและการรู้จักยอมรับความแตกต่าง จะช่วยให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สถานศึกษาจึงต้องสร้างประสบการณ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับในความแตกต่าง ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของเพื่อนต่างศาสนิกอย่างหลากหลาย เพื่อให้เข้าใจธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละศาสนา ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา จ ที่ว่า “อะไรที่ทำได้ทั้งสองศาสนิก เราก็ทำ เด็กเขาจะเรียนรู้และเข้าใจจากกิจกรรมที่ปฏิบัติ ว่าควรจะให้เกียรติกันอย่างไร” เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้นำความรู้ ประสบการณ์ มาประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ในจังหวัดยะลา กล่าวไว้ว่า “...เราจะไม่บอกนักเรียนตรง ๆ ว่าต้องการให้เด็กยอมรับ แต่เราจะให้เด็กเรียนรู้โดยผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาที่เด็กได้เข้าร่วมทุกศาสนามารวมทั้งการให้ความรู้ถึงวิถีปฏิบัติต่อกันที่ถูกต้อง ไม่ขัดกับหลักศาสนา...”

■ อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ต้องจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมอาจเนื่องมาจาก บริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นสังคมที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นของประเทศ มีอัตลักษณ์เฉพาะ ประชาชนส่วนใหญ่ มากกว่าร้อยละ 80

นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามาลายูถิ่นในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีการแต่งกายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ วิถีชีวิตยึดโยงอยู่การวิถีปฏิบัติทางศาสนา ความต้องการในการจัดการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ตรงนี้จึงแตกต่างจากพื้นที่อื่น ดังนั้นการจัดการศึกษาที่เป็นธรรมสำหรับพื้นที่ตรงนี้จึงจำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมทางศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ เอกรินทร์ สังข์ทอง (2551) ที่ว่าสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น มีรูปแบบของการจัดการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม สำหรับความเห็นของผู้วิจัยเองเห็นว่า ถ้ารัฐจะใช้กลไกทางการศึกษาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พื้นที่นี้ให้มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืนแล้ว การบริหารจัดการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับบริบทของสังคม มิฉะนั้นการจัดการศึกษาของรัฐก็จะถูกปฏิเสธ และไม่ให้ความสำคัญจากผู้ปกครอง สอดคล้องกับแนวคิดของบรรจง พำรุ่งแสง (2551) ที่ว่าประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความสำคัญกับระดับการศึกษาของบุตรหลานน้อย เพราะเห็นว่าการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตปรัชญาและศาสนา

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าองค์ประกอบหนึ่งของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ นั้นแสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียนทุกคน ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมนั้น กลไกสำคัญอยู่ที่การบริหารจัดการที่จะทำให้กระบวนการต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับสมรรถนะของผู้นำทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำและมีทักษะที่ถูกต้องต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Marshall และ Gerstl-Pepin (2005) ที่พบว่า ทักษะด้านความเป็นผู้นำที่ถูกต้องจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการสนับสนุนความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา สำหรับทักษะของผู้วิจัยแล้วนั้นหมายถึงว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษานั้น ต้องอาศัยผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม จึงจะบริหารจัดการศึกษาให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เรียนทุกคน

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมเป็นองค์ประกอบ

หนึ่งของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมนั้น สถานศึกษาทุกแห่งไม่จำเป็นต้องได้รับการจัดสรรด้วยหลักการคำนวณที่เหมือนกัน ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นและความแตกต่างกันตามลักษณะปัญหาและบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ ผลการวิจัยออกมาเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานทางการศึกษานั้น ใช้การคำนวณจากจำนวนนักเรียนเป็นตัวตั้ง ส่งผลให้สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนน้อย ได้รับงบประมาณน้อย ไม่มีศักยภาพในการใช้งบประมาณบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพทัดเทียมกับสถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนมาก สถานศึกษาขนาดเล็กจึงไม่สามารถก้าวข้ามปัญหาด้านคุณภาพได้เนื่องจากความไม่พร้อมด้วยประการทั้งปวงที่มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนงบประมาณ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556)

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ปัญหาการศึกษาของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังคงอยู่ทั้ง ๆ ที่มีความพยายามในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาแล้วก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาด้านการศึกษาที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (2560-2564) (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ว่าคุณภาพการศึกษาต่ำ นักเรียนขาดทักษะการใช้ภาษาไทยหลัก สูตรการศึกษาไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการพัฒนาของพื้นที่มีครูไม่ครบชั้นและสอนไม่ตรงตามวุฒิ เป็นต้น สาเหตุดังกล่าวอาจทำให้เด็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพได้เต็มตามศักยภาพ การเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะช่วยให้นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมเพื่อโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในอนาคตต่อไป

5. จากผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน องค์ประกอบที่สำคัญที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า บริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีปัญหาเรื่องของคุณภาพการศึกษาต่ำ การพัฒนาคุณภาพทางวิชาการอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ครูจึงต้องศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อค้นพบศักยภาพของนักเรียน

แต่ละคนว่ามีความถนัด มีความสนใจเรื่องใด และมีจุดแข็งเรื่องใด สอดคล้องกับการศึกษาของ Gardner และ Toope (2011) ที่พบว่า การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมนั้น ครูต้องมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในจุดแข็งของนักเรียน (critically engaging in strengths and positivity) ได้แก่ การมองเห็นจุดเด่น และความสามารถของนักเรียนแต่ละคนที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญมาจากนอกห้องเรียนเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน

6. จากผลการวิจัยที่พบว่า การส่งเสริมการศึกษาเพื่อความ เป็นพลเมือง เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งมีประเด็นที่ต้องส่งเสริมในเรื่องของประชาธิปไตยในโรงเรียน การเรียนรู้เรื่อง สิทธิและหน้าที่ และการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้เป็นเพราะว่า บริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีวิถีชีวิตแตกต่างกัน มีความหลากหลายทางสังคม มีความขัดแย้ง หวาดระแวงกันของคนในสังคม จึงจำเป็นต้องวางรากฐานทางความคิด ให้อัจฉริยะในสิทธิของตน และกัน เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายได้อย่างสันติสุข สอดคล้องกับการศึกษา ของ Gardner และ Toope (2011) ที่พบว่า การส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงประชาธิปไตย มีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมความเท่าเทียมในชั้นเรียน โดยการเน้นให้นักเรียนได้ใช้สิทธิและเสียง ในการแสดงความคิดเห็น การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ การส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

7. จากผลการวิจัยที่พบว่า การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้น แสดงให้เห็นแล้วว่า ในการจัดการศึกษาที่เป็นธรรมอย่างแท้จริง สำหรับประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ไม่ใช่แค่ความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากรทางการศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมถึงการยอมรับในเชิงอัตลักษณ์ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมที่ Young (1990) และ แนวคิดของ Fraser (1997) ที่กล่าวว่า ความยุติธรรมทางสังคมนั้น ไม่ใช่แค่การสร้างความเป็นธรรมด้วยการกระจายทรัพยากรที่เสมอภาคและเท่าเทียมอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงการยอมรับในแง่ของอัตลักษณ์ทางสังคมด้วย เช่นเดียวกับการศึกษามุมมองของความยุติธรรมทางสังคมของ ธีระพงษ์ วงษ์นา (2557) ที่พบว่า มุมมองของความยุติธรรมทางสังคมนั้น ต้องมองในมุมของการยอมรับทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

■ ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรศึกษาทำความเข้าใจกับบริบทของสถานศึกษาว่าสภาพภูมิสังคมเป็นอย่างไร ชุมชนมีความเป็นอยู่ มีวิถีชีวิต อย่างไร มีความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอย่างไร ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คืออะไร เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ

1.2 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ประเด็นสำคัญที่พบอีกประเด็นหนึ่ง คือ การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงควรพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถทางด้านการบริหารงาน มีภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมและความยุติธรรมทางสังคม ให้เข้าใจแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

1.3 การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมนั้น หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาควรมีวิธีการบริหารจัดการและจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม ทั้งที่จัดสรรจากการคำนวณงบประมาณพื้นฐานที่คิดจากจำนวนนักเรียน จัดสรรตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเชิงพื้นที่ และจัดสรรตามความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาแต่ละแห่งโดยการให้สถานศึกษาขอจัดตั้งงบประมาณในส่วนนี้ขึ้นไปยังต้นสังกัด

1.4 การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา พบว่า เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ดังนั้นในการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสที่หลากหลายให้กับผู้เรียนเป็นพิเศษ อาจจะมากกว่าพื้นที่อื่นของประเทศ ทั้งในเรื่องของโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษา โอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และโอกาสในการได้รับการช่วยเหลือ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ซึ่งจะนำไปสู่การอยู่ร่วมอย่างสันติสุขต่อไป

1.5 ผลจากการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาที่เป็นธรรมสำหรับผู้เรียน องค์ประกอบที่สำคัญที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมนั้น คือ การพัฒนา ศักยภาพผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรส่งเสริมให้ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดทำสารสนเทศที่ถูกต้องเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อให้ทราบถึง ศักยภาพ ความต้องการ และความถนัดของนักเรียนเพื่อที่จะส่งเสริมต่อยอดและชี้แนะแนวทางในการศึกษาต่อได้อย่างถูกต้อง

1.6 การส่งเสริมการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการส่งเสริมการจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ สถานศึกษาจึงควรจัดโครงการหรือกิจกรรม ที่เป็นการวางรากฐานชีวิตเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตย เช่น โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน การให้ความรู้เรื่องสิทธิ และหน้าที่พลเมือง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ การอยู่ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจวิถีชีวิตของกันและกัน เพื่อที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

1.7 การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมการจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมทางสังคม ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรจัด โครงการและกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เข้าใจในเรื่องความ หลากหลายทางสังคม ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกทาง ประเพณีวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของตนเองอย่างกว้างขวาง ให้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษา “องค์ประกอบ ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้”

■ เอกสารอ้างอิง

ธีระพงษ์ วงษ์หนา. (2557). “ความเป็นธรรม” หลากมิติ หลายมุมมอง สู่ดัชนีชี้วัดทางสังคม. *วารสารธรรมศาสตร์*, 32(2), 131-150.
บรรจง พำรุ่งแสง. (2551). พหุวัฒนธรรมศึกษาชายแดนภาคใต้: แนวทางสู่การปฏิรูปการศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 19(1), 1-14.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *นโยบาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปีงบประมาณ พ.ศ. 2561*. สืบค้นจาก <https://www.obec.go.th/>

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงาน เลขาธิการวุฒิสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). *คู่มือการมอบอำนาจ และการส่งเสริมการกระจายความรับผิดชอบเพื่อการบริหาร จัดการสถานศึกษาขนาดเล็ก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานจำกัด.

เอกรินทร์ สังข์ทอง. (2551). *ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

Barsky, A. E. (2010). *Ethics and values in social work: An integrated approach for a comprehensive curriculum*. New York, NY: Oxford University Press.

Carlisle, L. R., Jackson, B. W., & George, A. (2006). Principles of social justice education: The social justice education in schools project. *Equity & Excellence in Education*, 39, 55-64.

Cooper, C. W. (2006). Refining social justice commitments through collaborative inquiry: Key rewards and challenges for teacher educators. *Teacher Education Quarterly*, 33(3), 115-132.

Creswell, J. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. London: Sage.

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design (2nd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Fraser, N. (1997). *Justice interruptus: Critical reflections on the 'post socialist' condition*. New York: NY Routledge.

Gardner, M., & Toope, D. (2011). A social justice perspective on strengths-based approaches: Exploring educators' perspective and practices. *Canadian Journal of Education*, 34(3), 86-102.

Glesne, C. (1999). *Becoming qualitative research: An introduction (2nd ed.)*. New York: Longman.

Grant, C. A., & Gillette, M. (2006). A candid talk to teacher educators about effectively preparing teachers who can teach everyone's children. *Journal of Teacher Education*, 57(3), 292-299.

Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in educational settings*. Albany, NY: State University of New York.

- Marshall, C., & Gerstl-Pepin, C. (2005). *Reframing educational politics for social justice*. Boston: Pearson.
- Marshall, C., & Oliva, M. (2010). *Leadership for social justice* (2nd ed.). New York: Pearson Education.
- Michelli, N. M., & Keiser, D. L. (2005). *Teacher education for democracy and social justice*. New York: Routledge.
- Michie, G. (2003). What am I supposed to do right now?: Dilemmas of a beginning teacher educator. *Curriculum and Teaching Dialogue*, 5(2), 91-98.
- Miller, D. (1976). *Social justice*. London: Oxford University.
- Padgett, D. (2004). *The qualitative research experience*. Belmont, CA: Wadsworth/Thompson Learning.
- Poplin, M., & Rivera, J. (2005). Merging social justice and accountability: Educating qualified and effective teachers. *Theory into Practice*, 44(1), 27-33.
- Rawls, J. (1999). *A theory of justice* (Revised edition). Cambridge/Massachusetts: Harvard University.
- Salas, K. D., Tenorio, R., Walters, S., & Weiss, D. (2004). *The new teacher book*. Milwaukee, WI: Rethinking Public Schools.
- Silverman, S. K. (2009). *On responsibility: Teachers' conceptions of promoting social justice* (3375882 Ph.D.), The Ohio State University, Ann Arbor. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/304987191?accountid=28431> ProQuest Dissertations & Theses Global database.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. M. (1998). *Basic of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. California: Sage.
- Young, I. M. (1990). *Justice and the politics of difference*. Princeton, NJ: Princeton University.